

مبانی تئوری موسیقی و سرائش

نگارش:
محسن خجسته حسینی

سرشناسه:	خجسته حسینی، محسن، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور:	مبانی تئوری موسیقی و سرایش/نگارش محسن خجسته حسینی.
مشخصات نشر:	مشهد: جهاد دانشگاهی، واحد مشهد، انتشارات، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	[۱۱۵] ص.: مصور، پارتیسیون، جدول؛ ۲۲×۲۹ س.م.
شابک:	978-964-324-366-1 ۱۰۰۰۰۰۰ ریال
یادداشت:	این کتاب در سال ۱۳۹۸ تجدید چاپ شده است.
یادداشت:	چاپ پنجم: ۱۳۹۹ (فپا)
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۱۱۵].
موضوع:	موسیقی -- نظریه
موضوع:	Music theory
موضوع:	سلفژ
موضوع:	Sight-singing
شناسه افزوده:	جهاد دانشگاهی. واحد مشهد. انتشارات
رده بندی کنگره:	۱۳۹۵ م ۲ خ ۳ / MT ۷
رده بندی دیویی:	۷۸۱/۰۱
شماره کتابشناسی ملی:	۵۱۳۵۱۵۳

انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد

مشهد، میدان آزادی، پردیس دانشگاه، سازمان مرکزی جهاد دانشگاهی
 ص. پ. ۱۳۷۶-۹۱۷۷۵ تلفن: ۳۸۸۳۲۳۶۷، مرکز پخش ۳۸۸۴۲۲۳۰
 فروشگاه یک: ۳۸۴۱۸۰۷۰ فروشگاه دو: ۳۸۸۲۹۵۸۹ فروشگاه سه: ۳۸۴۰۳۴۶۳
www.jdmpress.com info@jdmpress.com

مبانی تئوری موسیقی و سرایش

نوشته: محسن خجسته حسینی

حروفچینی هاشمی نجفی / چاپ: نیکو؛ صحافی: حافظ

چاپ پنجم / زمستان ۱۳۹۹ / ۱۵۰۰ نسخه

ISBN: 978-964-324-366-1

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۴-۳۶۶-۱

کلیه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است.

قیمت: ۳۹۰.۰۰۰ ریال

فهرست

۷	پیشگفتار .....
۹	۱. مفاهیم و کلیات .....
۹	۱-۱ ویژگی‌های صوت موسیقی .....
۹	الف. نواک (زیر و بمی) (Pitch) .....
۱۰	ب. دیرند (کشش - امتداد) (Duration) .....
۱۱	ج. شدت (دامنه) (Intensity) .....
۱۱	د. طنین (رنگ - شیوش) (Timbre) .....
۱۱	۱-۲ حروف الفبای موسیقی (Note) .....
۱۱	الف. سیستم هجایی .....
۱۲	ب. سیستم الفبایی .....
۱۲	۱-۳ اکتاو (هنگام) (Octave) .....
۱۵	۲. خط موسیقی .....
۱۵	۲-۱ حامل (Staff - Stave) .....
۱۵	۲-۲ کلید (Clef) .....
۱۶	۲-۳ جایگاه کلیدها .....
۱۷	۲-۴ خطوط اضافه (تکمیلی - کمکی) (Leger lines) .....
۱۸	۲-۵ جایگاه Do میانی در انواع کلیدها .....
۱۹	۲-۶ محدوده‌های صدایی انسان .....
۲۱	۲-۷ حامل مضاعف (بزرگ) (Grand Staff) .....
۲۱	۲-۸ محدوده‌های صدایی انسان بر روی حامل مضاعف .....
۲۵	۳. نت و میزان .....
۲۵	۳-۱ نام و شکل نت‌ها .....
۲۶	۳-۲ قواعد نت‌نویسی .....
۲۷	۳-۳ مفهوم ضرب .....
۲۷	۳-۴ انواع وزن .....
۲۸	۳-۵ نحوه ضرب زدن .....
۳۰	۳-۶ انواع میزان .....
۳۰	۳-۷ عدد میزان، میزان‌نما، کسر میزان (Time Signature) (در میزان‌های ساده) .....
۳۱	۳-۸ انواع میزان‌های ساده .....
۳۲	دروس وزن خوانی .....
۳۳	دروس دیدخوانی (Parlati) .....
۳۹	۴. سکوت و سرعت .....
۳۹	۴-۱ سکوت‌ها .....
۳۹	۴-۲ سکوت‌های بیش از یک میزان .....
۴۰	۴-۳ سرعت (Tempo) .....
۴۱	۴-۴ تغییرات سرعت .....
۴۲	دروس وزن خوانی .....
۴۳	دروس دیدخوانی .....

۴۷	.....	۵. نقطه مقابل
۴۷	.....	۵-۱ نقطه مقابل نت یا سکوت
۴۸	.....	دروس وزن خوانی
۴۹	.....	دروس دیدخوانی
۵۰	.....	۵-۲ الگوی ریتم نصف ضرب
۵۱	.....	دروس وزن خوانی
۵۱	.....	دروس دیدخوانی
۵۷	.....	۶. تکرارها
۵۷	.....	۶-۱ نشانه‌های تکرار
۵۷	.....	۱. تکرار یک میزان قبل
۵۷	.....	۲. تکرار دو میزان قبل
۵۷	.....	۳. دولا خط تکرار - برگشت
۵۷	.....	۴. ولت
۵۸	.....	۵. داکاپو (Da Capo): از ابتدا یا از آغاز (dc)
۵۸	.....	۶. دال سنیو (Dal segno): از علامت یا از نشانه (ds)
۵۹	.....	دروس دیدخوانی
۶۱	.....	۶-۲ الگوی ریتم یک‌ونیم ضرب
۶۲	.....	دروس وزن خوانی
۶۲	.....	دروس دیدخوانی
۶۵	.....	۷. ضدضرب و استاکاتو
۶۵	.....	۷-۱ ضدضرب
۶۵	.....	۷-۲ میزان ناقص
۶۵	.....	۷-۳ استاکاتو (Staccato)
۶۶	.....	۷-۴ متسو استاکاتو (Mezzo Staccato)
۶۶	.....	۷-۵ استاکاتیسیمو (Stacatissimo)
۶۶	.....	دروس دیدخوانی
۷۱	.....	۸. خطوط منحنی و کاربرد آنها
۷۱	.....	۸-۱ خطوط منحنی
۷۱	.....	الف. خط اتصال (Slur)
۷۱	.....	ب. خط اتحاد (Bind - Tie)
۷۱	.....	کاربردهای خط اتحاد
۷۲	.....	۸-۲ سنکوپ (Syncope)
۷۲	.....	انواع سنکوپ
۷۲	.....	الف. سنکوپ ساده یا مساوی
۷۲	.....	ب. سنکوپ شکسته یا نامساوی
۷۳	.....	دروس وزن خوانی
۷۳	.....	دروس دیدخوانی
۷۴	.....	۸-۳ الگوی ریتم یک چهارم ضرب
۷۵	.....	دروس وزن خوانی
۷۶	.....	دروس دیدخوانی
۷۷	.....	۸-۴ الگوی ریتم سه چهارم - یک چهارم ضرب
۷۷	.....	دروس وزن خوانی
۷۸	.....	دروس دیدخوانی

۸۳	.....	۹. میزان‌های ترکیبی
۸۳	.....	۹-۱ تعریف
۸۴	.....	۹-۲ انواع میزان‌های ترکیبی
۸۵	.....	۹-۳ مقایسه وزن‌های ساده و ترکیبی
۸۵	.....	دروس وزن خوانی
۸۶	.....	دروس دیدخوانی
۸۸	.....	۹-۴ تریوله (Triolet)
۸۸	.....	۹-۵ سکستوله (Sextolet)
۸۹	.....	دروس وزن خوانی
۸۹	.....	دروس دیدخوانی
۹۱	.....	۱۰. نشانه‌های تغییردهنده
۹۱	.....	۱۰-۱ نشانه‌های تغییردهنده (صدا - شدت و ضعف - حالت)
۹۱	.....	۱۰-۲ نشانه‌های تغییردهنده صدا
۹۱	.....	دیز (Sharp - Diese) (#)
۹۲	.....	بمل (Flat - Bemol) (b)
۹۲	.....	دوبل دیز (Double Sharp - Double Diese) (##)
۹۲	.....	دوبل بمل (Double Flat - Double Bemol) (bb)
۹۲	.....	بکار (Natural - Becarre) (n)
۹۳	.....	سُری (Sori) (S)
۹۳	.....	کُرُن (Koron) (K)
۹۳	.....	۱۰-۳ نت‌های آنارمونیک - مترادف - آنهارمونیک (Enharmonic)
۹۳	.....	۱۰-۴ انواع نیم‌پرده
۹۳	.....	۱. نیم‌پرده دیاتونیک
۹۳	.....	۲. نیم‌پرده کروماتیک
۹۴	.....	۱۰-۵ علائم غرضی - تصادفی (Accidental Signs)
۹۴	.....	۱۰-۶ علائم ترکیبی - سرکلید (Key Signatures)
۹۵	.....	۱۰-۷ نشانه‌های تغییردهنده شدت (حالات برونی) (Dynamic Markings)
۹۵	.....	۱. نشانه‌های تغییر ناگهانی شدت
۹۵	.....	۲. نشانه‌های تغییر تدریجی شدت
۹۶	.....	۱۰-۸ نشانه‌های تغییردهنده حالت (حالات درونی) (Character)
۹۹	.....	۱۱. دیدسرایبی
۹۹	.....	۱۱-۱ گام
۹۹	.....	۱۱-۲ الگوی جاذبه اصوات
۱۰۰	.....	۱۱-۳ تمرین‌های گام دوم‌آزور
۱۰۲	.....	دروس دیدسرایبی (Cantati)
۱۰۸	.....	دروس ضمیمه دیدسرایبی
۱۱۵	.....	منابع

پیشگفتار

این کتاب که با هدف آموزش مبانی تئوری موسیقی و سرایش جهت هنرجویان نوآموز موسیقی تدوین گردیده، علاوه بر مفاهیم مقدماتی تئوری موسیقی به آموزش نت خوانی می‌پردازد و در آن تلاش شده دروس با شیوه ساده و نظم منطقی، با دستاوردهای به‌روز آموزشی، بهره‌گیری از منابع متعدد و تجارب آموزشی، ارائه گردد تا در پایان دوره، هنرجو با پشتوانه‌ای غنی از نظر تئوری و نت خوانی، آموختن ساز مورد علاقه خود را آغاز نماید.

امید است این کتاب در آغاز راه آموختن هنر موسیقی، نقشی شوق‌برانگیز و تأثیرگذار داشته باشد.

شایان ذکر است بخش تئوری موسیقی از ابتدا تا انتهای کتاب به ترتیبی است که هنرجو مفاهیم آن را به سهولت فرا گرفته و توانایی پاسخگویی به تمرینات پایان هر بخش را خواهد داشت.

در دروس دیدخوانی قبل از الگوی ریتم جدید، تعدادی دروس وزن خوانی گنجانده شده است تا هنرجو با ریتم جدید آشنا شده و پس از فراگیری آن، دروس دیدخوانی را تمرین نماید.

دروس دیدسرای در فصل ۱۱، باید به‌طور همزمان، از جلسات چهارم یا پنجم، بعد از اینکه هنرجو با نحوه ضرب‌زدن و خواندن نت‌ها آشنا شد، آموزش داده شود.

آموزش این کتاب برای یک دوره پانزده جلسه‌ای در نظر گرفته شده است که با نظر مدرس و شیوه تدریس، می‌تواند بین پانزده تا بیست جلسه متغیر باشد.

در اینجا شایسته است از استاد ارجمند جناب آقای سهیل امین‌زاده مدیر گروه موسیقی فرهنگسرای جهاد دانشگاهی مشهد به سبب راهنمایی‌های ارزنده‌شان، از استاد گرانقدر جناب آقای علی ساداتی‌پور که جلد کتاب را طراحی کردند، از هنرمند گرامی سرکار خانم سمیه اختری به خاطر اجرای جلد و نیز از جناب آقای علی عارفی برای ویراستاری کتاب، سپاسگزاری نمایم؛ همچنین گرامی می‌دارم همراهی صمیمانه کلیه همکاران محترم فرهنگسرای جهاد دانشگاهی و مدرسین ارجمند، آقایان محمد همدانچی، افشین میرثابتی، محمد ضروری، محمد یوسفی و خانم‌ها عاطفه پارسا و ملیحه اکبری مطلق که با نظرات ارزشمند خود مرا مرهون لطف خود قرار داده‌اند.

در پایان از همسر عزیز و مهربانم شیرین جاودانی که در مدت نگارش کتاب مشوق اصلی من بود، سپاسگزارم و این کتاب را به‌وی تقدیم می‌کنم.

لازم به ذکر است این کتاب، به عنوان منبع درس «سلفژ و تئوری موسیقی» در فرهنگسرای جهاد دانشگاهی خراسان رضوی تدوین گردیده و محتوای آن از هر نظر توسط اساتید مجرب، بررسی و تأیید شده است.

از کلیه خوانندگان و صاحب‌نظران گرامی درخواست می‌شود نظرات و پیشنهادات خود را به ایمیل اینجانب ارسال نمایند.

محسن خجسته حسینی

پاییز ۱۳۹۵

khojastehmohsen@yahoo.com